MIHALIK JUDIT

Kinek a hangja?

Közéleti részvétel, bizalom, hozzáférés, hatékonyságérzet

Kutatási beszámoló, 2026.

Az itt bemutatott független kutatás a két Balaton-parti települési civil szervezet tagjainak közéleti részvételi hajlandóságát, a döntéshozatalba vetett bizalmát és elvárásait vizsgálta.

Összefoglalóan elmondható, hogy a válaszolók, bár érintettnek érzik magukat a közügyekben, tájékozottak és aktívak, de eddig jellemzően nem tapasztalták, hogy a véleményük megfogalmazása pozitív következményekkel is járt volna. Bár tudják, hogy állampolgárként leadott szavazatuk számít, ugyanakkor a polgárként, civilként megfogalmazott javaslataiknak nem sok hatását tapasztalják. A bizalom a civil szférában és a szakértőkben koncentrálódik, a politikai szereplőkbe vetett bizalom alacsony. A részvétel iránti igény erős, de a válaszadók ezen belül az előkészített, visszacsatolt és szűrt formát preferálják: a „mindenki egyformán" alapon szervezett részvételiséget elutasítják. Ha kikérik a véleményüket, akkor elvárnák ugyan a döntéshozói visszajelzést, de jelenleg kevéssé kapják meg. A sorsolással kiválasztott véleményező testületet a megválasztott képviselők alternatívájaként támogatják, saját részvételi formájukként viszont alig választanák.

Az adatfelvételi mintán belül a törésvonal a régi helybéliek és az újonnan beköltözők (vagy kétlakiként élők) között húzódik, pontosan ugyanúgy, ahogyan számos szempontból a valóságban is. A legkevésbé hatékonynak az állandó lakosok érzik a véleményük kinyilvánítását.

A kutatási minta kicsi és nem reprezentatív, ezért az eredmények inkább csak irányokat jeleznek.

Az online, önkéntesen és anonim kitölthető kérdőívet két helyi civil érdekvédelmi szervezet tagjaihoz (Badacsönyörsi Érdekvédelmi Egyesület és Ábrahámhegyi Közös Ügyeink Civil Társaság, összesen közel 800 fő) juttattuk el 2026 októberében. A kitöltési arány nagyon alacsony volt (36 fő), ami önmagában is előre jelzi a kutatás egyik fő kérdésére adható választ, azaz a vélemény-nyilvánítási hajlandóság mértékét.

A két település sajátossága, hogy a helyi ügyekben az állandó lakosok csak az összes érintett körülbelül ötödét teszik ki. Mivel nyaralóhelyekről van szó, ezért a civil szervezetekben is az időszakosan itt élők és kétlakiak vannak többségben, akik többségükben egyébként városiak. A tapasztalatok szerint utóbbiak a szervezetek munkájában általában aktívabbak és ezért láthatóbbak is, és míg a helyben élők általában inkább csak egyes kérdésekben érzik magukat megszólítva. Az életformája szerint több településhez is kötődő többség hajlamosabb összekötni az országos ügyekben kialakított véleményét a helyi folyamatokkal, sokkal inkább, mint azok, akik kizárólag az adott település életében érintettek.

A civil szervezetek által képviselt ügyek mindkét településen a mindennapi helyi élethez, elsősorban az ingatlanokhoz (például a helyi építési szabályzat, közműszolgáltatások) és a közösségi területek (főként: helyi strand, vízpart) használatához kötődnek.

A minta az alacsony részvétel miatt kicsi és torzított is. Azt mondhatjuk, hogy a kutatás eredménye így a teljes kép helyett inkább egy personát rajzol meg: a résztvevők kétharmada 50 év feletti nő, magasan képzett diplomás, nyugdíjas vagy vállalkozó, és többnyire nem helyben dolgozik. A mintában reprezentáltak nagy többsége nem állandó lakos, hanem kétlaki életformában élő vagy nyaraló

©Mihalik Judit www.mihalikjudit.net

ingatlantulajdonos. Majd mindegyikük régóta kötődik a térséghez, de nem születésétől: a felük több mint 15 éve. Az állandó lakosok, a helyben születettek, az 50 év alattiak és az érettségizettek csak halvány kontrasztot adnak a válaszadói mintában; a régi helyi lakosok, a fiatalok és az alacsonyabb végzettségűek lényegében hiányoznak a válaszadók köréből.

Az alábbi elemzés első része leginkább azt jeleníti meg, hogy ennek a demográfiai adatokkal definiált personának milyen jellemző attitűdjei és vélekedései mutatkoztak meg a részvételiséget illetően.

A második részben azokat a válaszokat vetjük össze, ahol a mintán belül felfedezhetőek erőteljes eltérések vagy érdekesnek tűnő korrelációk.

I. rész: a minta közös jellegzetességei

Érintett, tájékozott, aktív

A válaszadók körében az érdeklődés és az érintettség helyi és országos ügyekben közel azonosan magas. A helyi ügyeket nem tartják kisebb jelentőségűnek, de ugyanakkor az országos politikának sem fordítanak hátat. A helyi építési szabályzat jelentőségét és a testületi jegyzőkönyveket például nagy arányban ismerik, olvassák. Szinte mindenki tett valamit a közösségért az elmúlt három évben, annak ellenére, hogy aktivitásuk hatását általában nem igazolta vissza a tapasztalatuk. Ők akkor is cselekszenek, ha a sikerek az erőfeszítéseiket nem igazolják vissza – azaz, inkább a kötelességtudat és a befolyásolási szándék vezeti őket. A közügyi aktivitással leginkább az függ össze, hogy valaki tájékozottnak érzi magát, fontos neki a beleszólás, magasabb a végzettsége, jár testületi ülésre, és országosan is fontosnak érzi, hogy hallassa a hangját; itt az életkor, vagy például a polgármesterbe vetett bizalom és a helyi érdeklődés nem megbízható magyarázó tényező. A közvetlen alakítás igénye erős: kétharmaduk a skála legfelső harmadába sorolta.

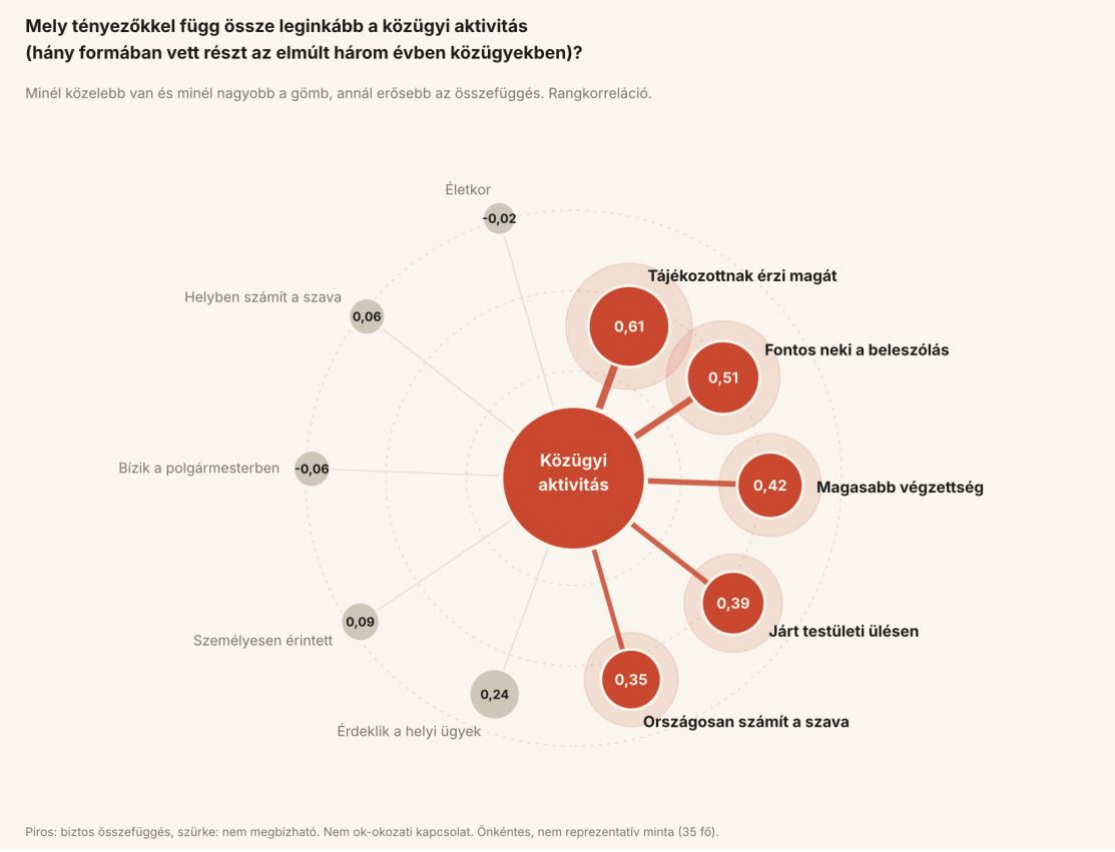

1. ábra – Közéleti aktivitás

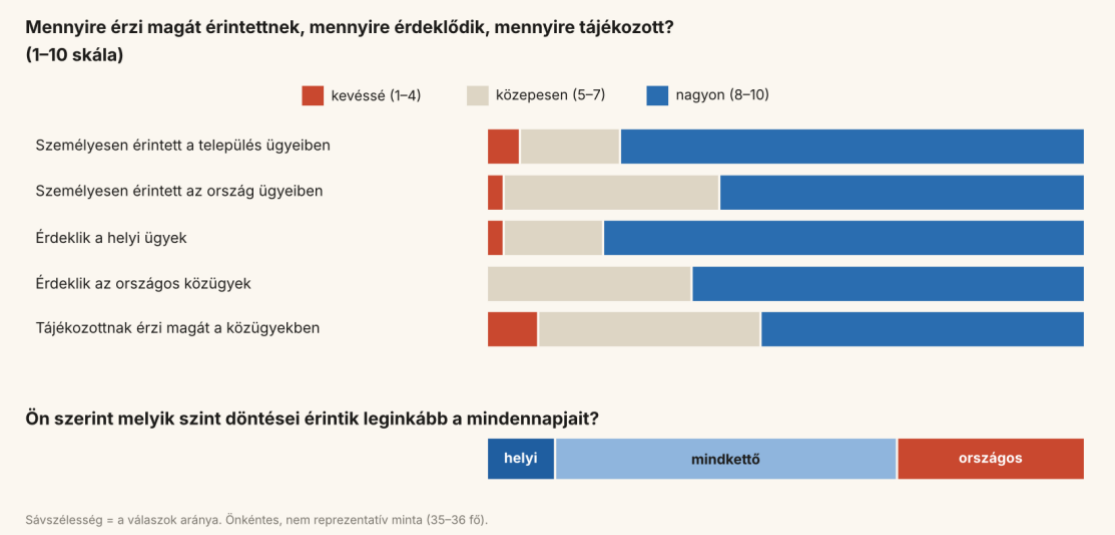

2. ábra – Érintettség, érdeklődés, tájékozottság

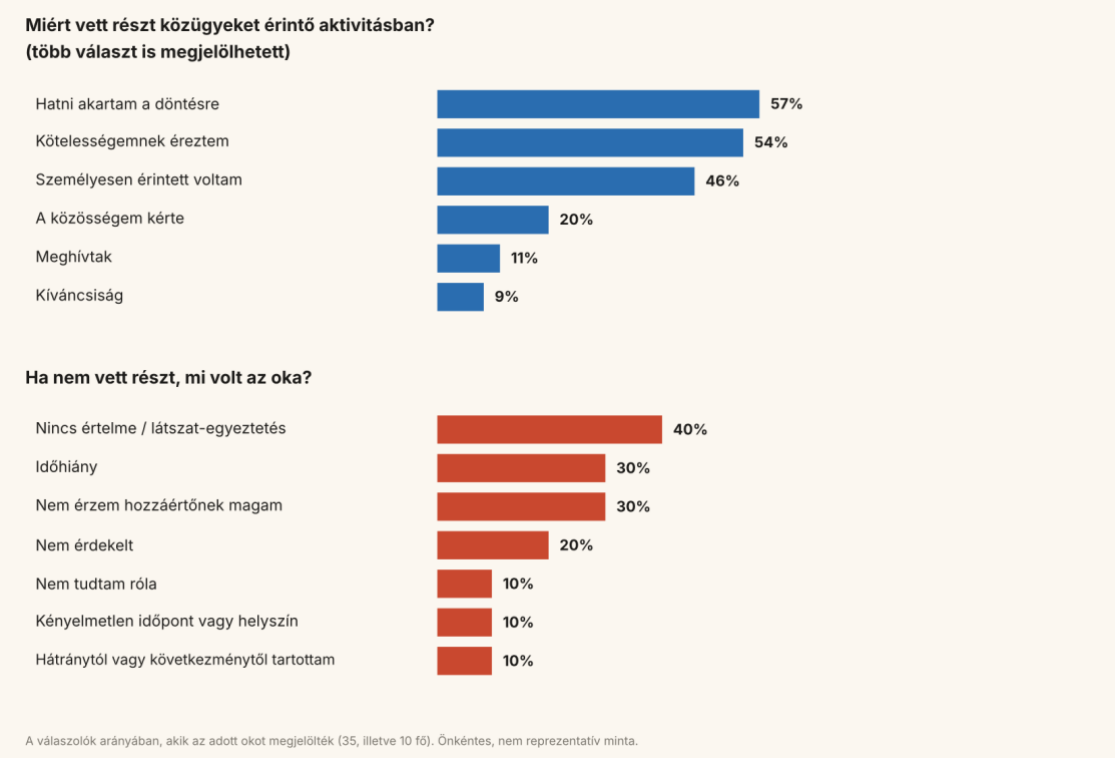

3. ábra – Motivációk

Információ és bizalom

Ebben a kérdéskörben a szűk mintán talált tendenciák nagyban hasonlítanak a reprezentatív országos kutatások adataihoz.

A fő információs csatorna helyi és országos ügyekben is a közösségi média. A hírforrásokba vetett bizalom szinte mindenhol alacsony; a független online média valamelyest kivétel. A közélet ágensei közül a civilekben bíznak többen, mint ahányan nem, és a pártok a legkevésbé megbízhatók a válaszadók szerint. A döntéshozás kapcsán a szakértőkben bíznak leginkább, a képviselőkben a legkevésbé: a helyiekben kétötödük, az országosan választottakban a felük nem bízik.

©Mihalik Judit www.mihalikjudit.net

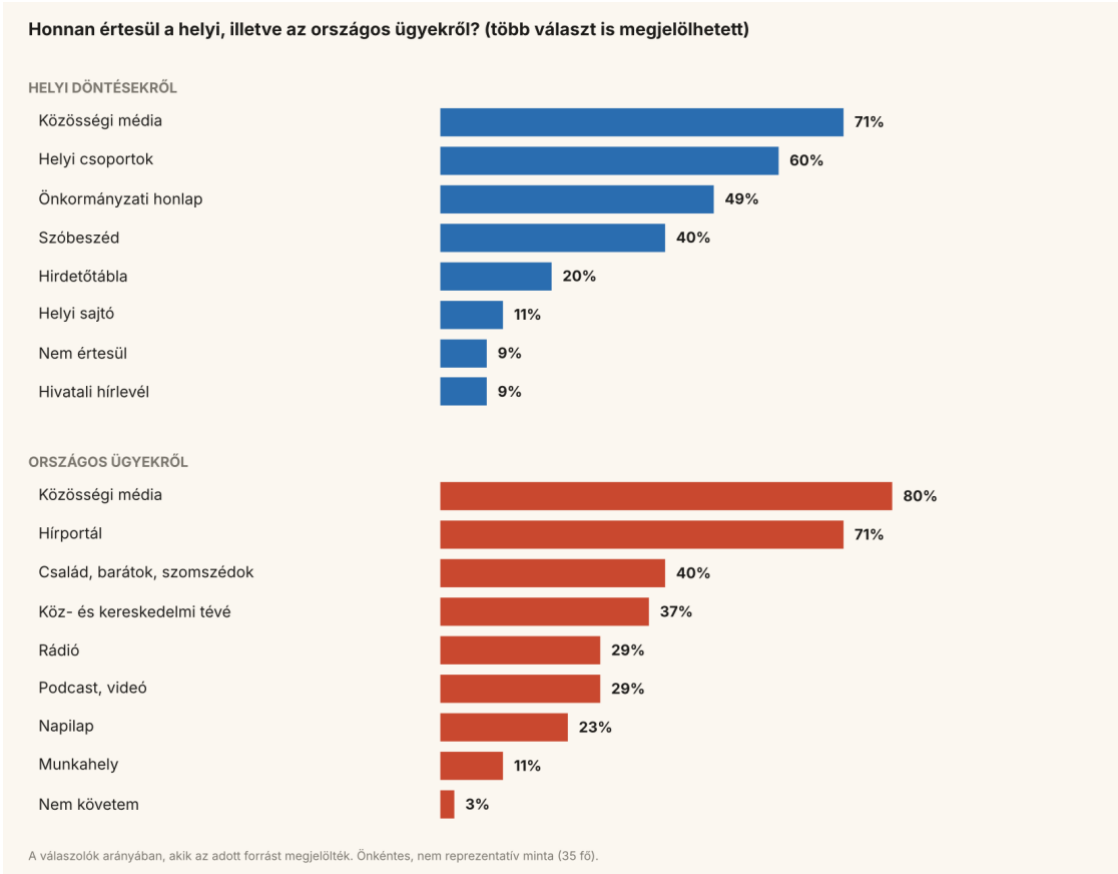

4. ábra – Hírforrások

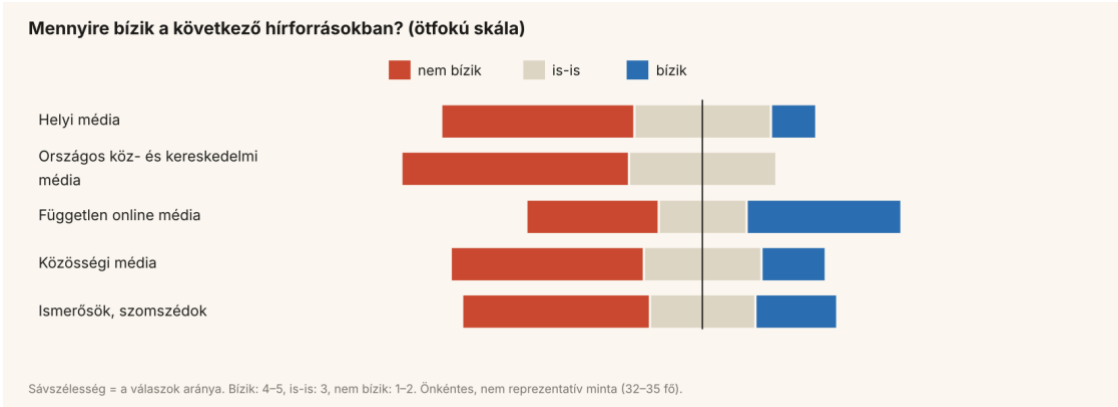

5. ábra – Bizalom a hírforrásokban

6. ábra – Bizalom a részvételi módszerekben

©Mihalik Judit www.mihalikjudit.net

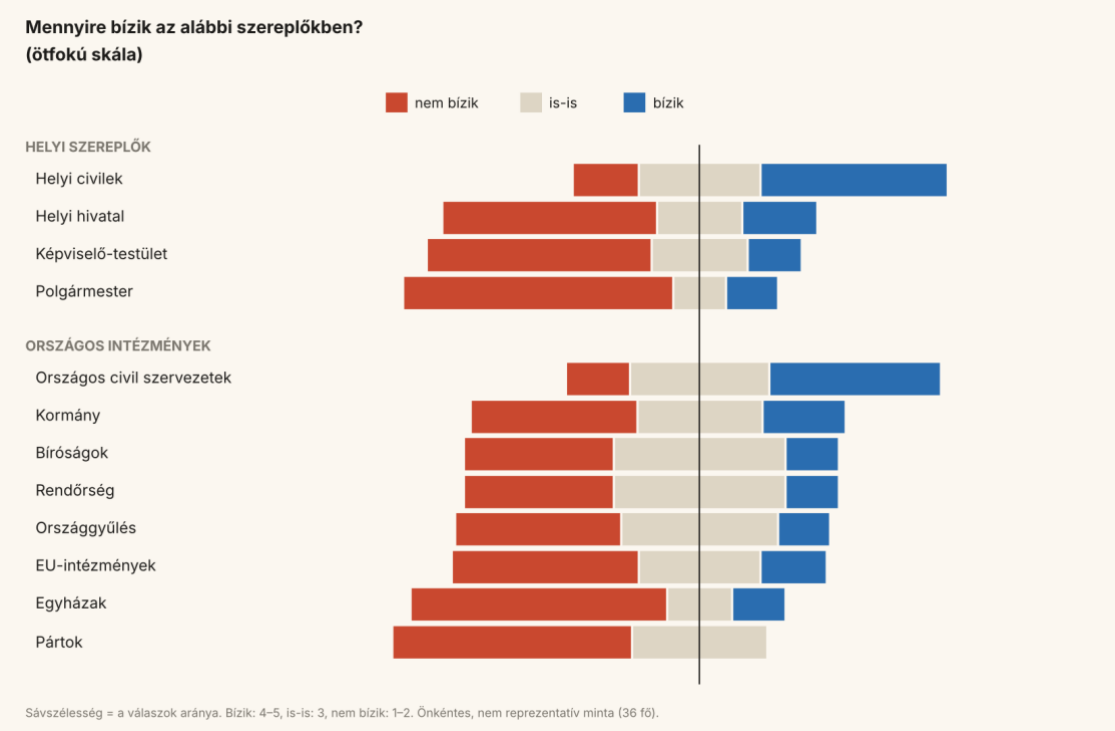

7. ábra – Bizalom a közélet szereplőiben

Hatástalanság és zárt döntéshozatal

A szavazat számít, a vélemény már nem annyira: a válaszadók a demokratikus választásokban hisznek ugyan, de a választások közötti részvételiségben, a közös tudás erejében nem igazán. Helyi ügyekben ugyan gyakrabban fordulnak a hivatalokhoz, de beadványaik háromnegyedét eredménytelennek értékelik, míg országosan körülbelül minden másodikról nyilatkoznak így. A kutatásban résztvevők szerint mind helyi, mind országos szinten a vezetők véleménye számít a legtöbbet. Szerintük a döntés kevesek kezében van, és a lakossági vélemény valójában nem számít; ezt helyi ügyekben a negyedük érzi így, országosan a kétötödük, a kritika tehát országos szinten élesebb. A válaszolók nagy többsége gyakran érezte, hogy egy helyi ügyben az országos pártpolitikai hovatartozás döntött, és közel háromnegyedük szerint ez nem helyes.

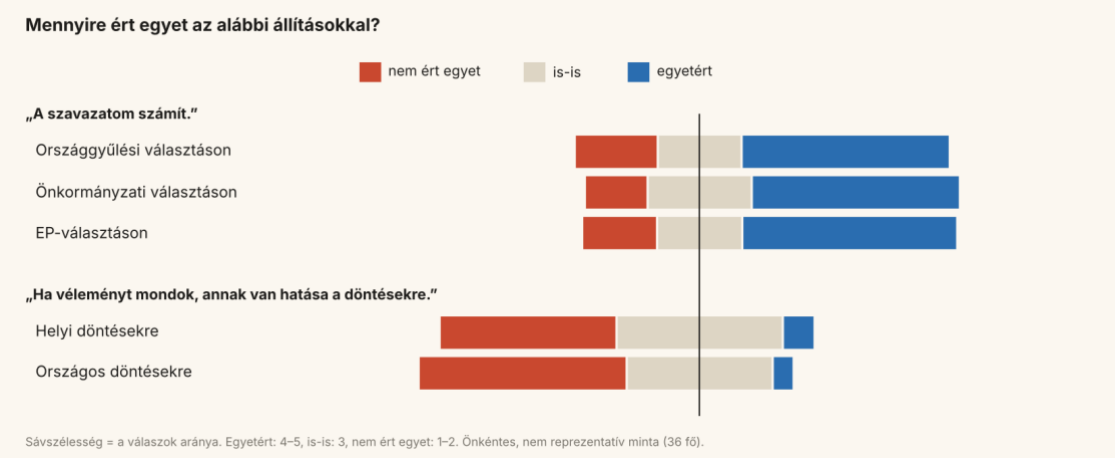

8. ábra – A hang és a szavazat hatása

9. ábra – Hivatalhoz fordulás eredményessége

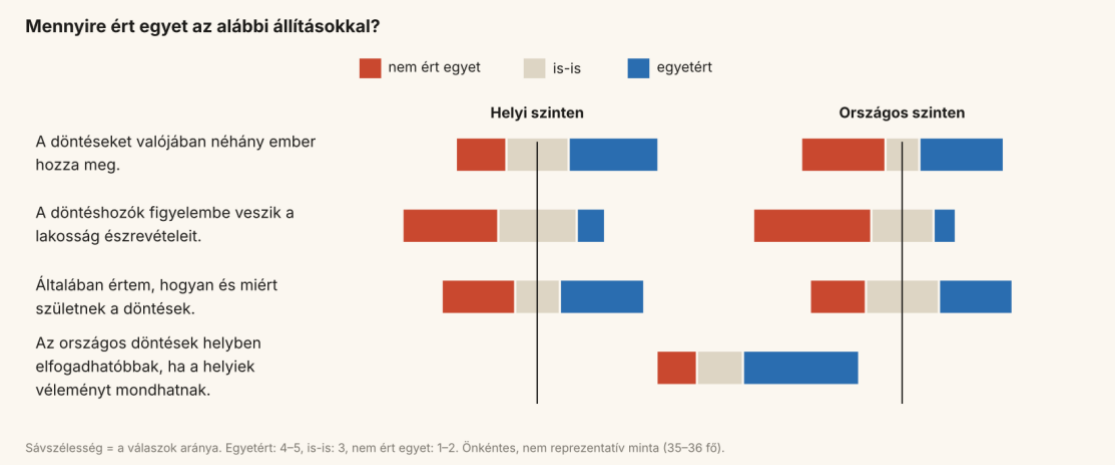

10. ábra – Döntéshozatal

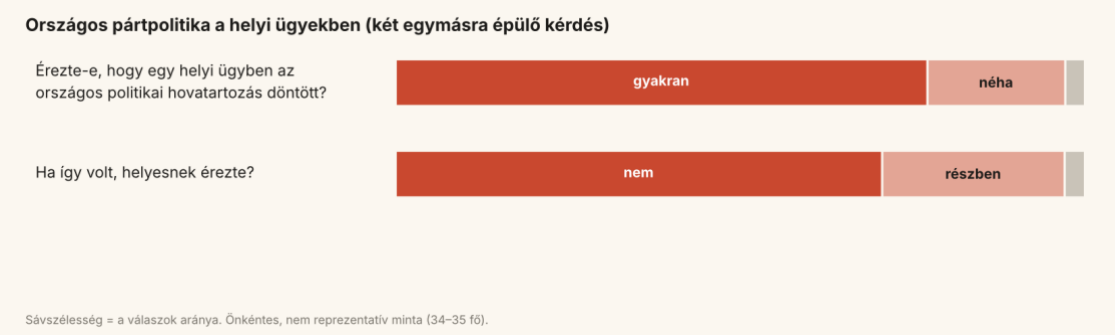

11. ábra – Pártpolitika

Nyitott kérdésben kérdeztük meg: „Mi az, amit a helyi és országos döntéshozóknak tudniuk kellene az itt élő emberek gondolkodásáról, de Ön szerint nem tudnak?” A válaszok nem tudáshiányról, hanem szándékhiányról szólnak: bizalomvesztésre és következmény nélküliségre, az életkörülmények figyelmen kívül hagyására, a saját érdek előtérbe kerülésére, és a megosztottságra utalnak. A narratívákban kétféle kritika mintázata ábrázolódik: az egyik szerint a betelepülő és kétlaki többség bevonása hiányzik, a másik az önérdeket és rövid távú gondolkodást rója fel.

©Mihalik Judit www.mihalikjudit.net

12. ábra – Nyitott kérdés: mit nem tudnak a döntéshozók

Vitakultúra

A kutatásban részt vevők nagy többsége a családban és a barátok között nyíltan mond véleményt, a nyilvánosságban jóval visszafogottabban. A megbeszélés, a deliberáció tehát a magánszférában működni látszik, a közéletben nem. Az értékelhető állítások ábráján az is jól látszik, hogy a válaszadóknak láthatóan nincsenek jó tapasztalataik a meggyőzés lehetőségeiről és a vitakultúráról.

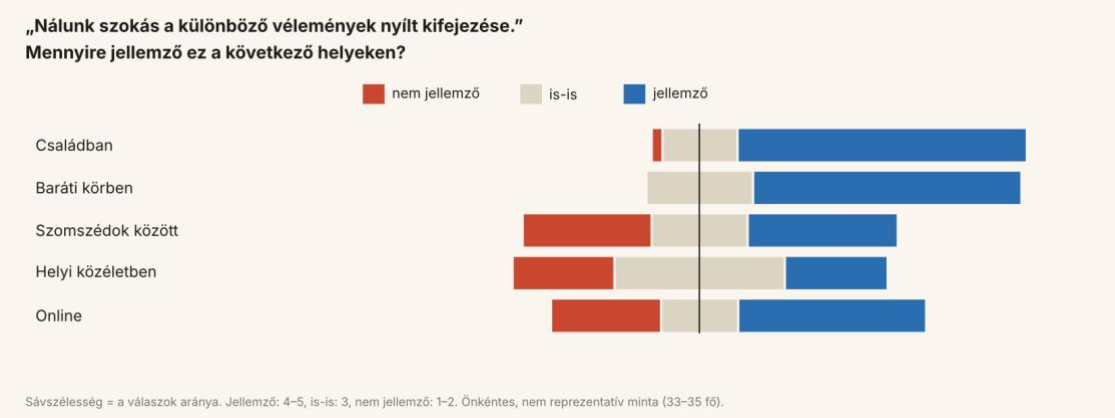

13. ábra – Véleménynyilvánítás

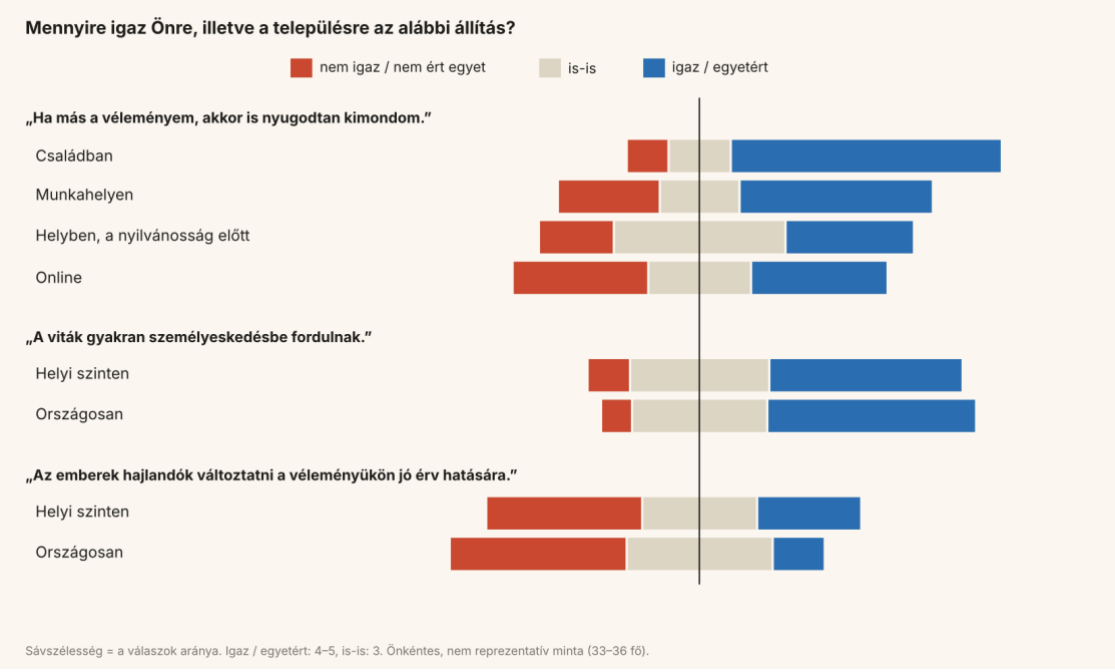

14. ábra – Vitakultúra

A részvételiség igénye

A válaszadók többsége mindkét szinten szívesen véleményt nyilvánítana a döntési tervekről, helyben az építkezéseknél és a területhasználatnál a legerősebb az igény, és az ügyek helyi szinten való alakítását részvételiségi eszközökkel hatékonyabbnak is remélik. A túlnyomó többség egyetért azzal, hogy a hatóságok kötelezően adjanak visszajelzést a beadott javaslatokra.

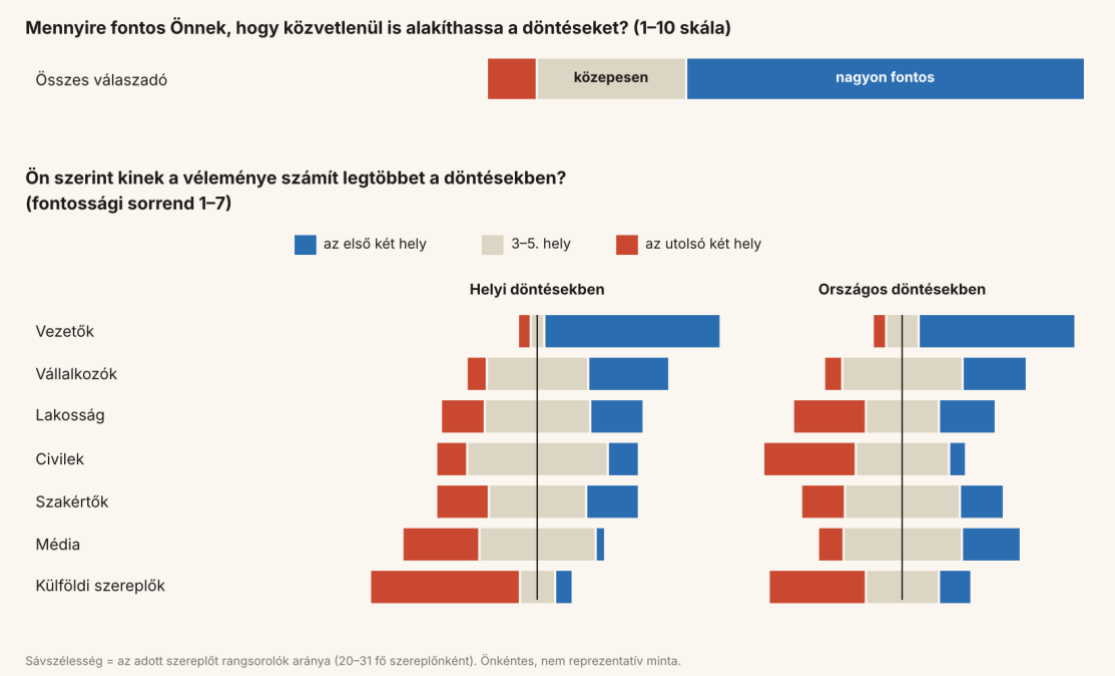

15. ábra – Igény és valóság

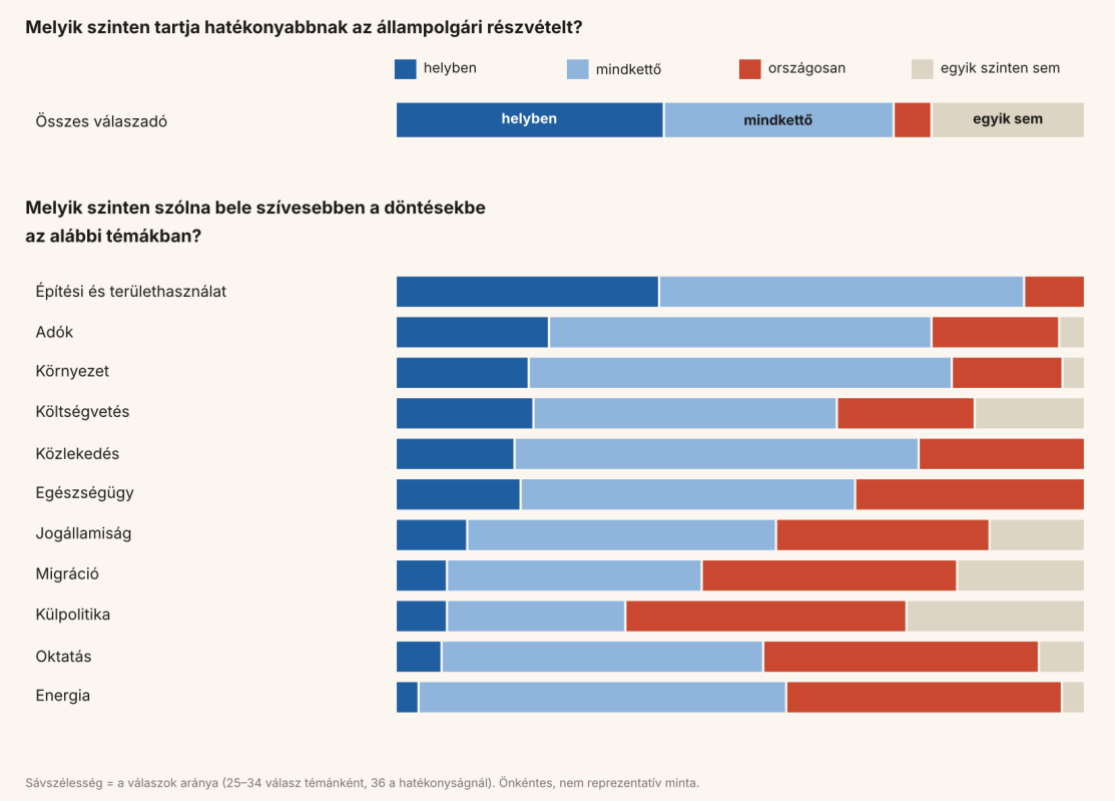

16. ábra – Beleszólás szintje és témái

©Mihalik Judit www.mihalikjudit.net

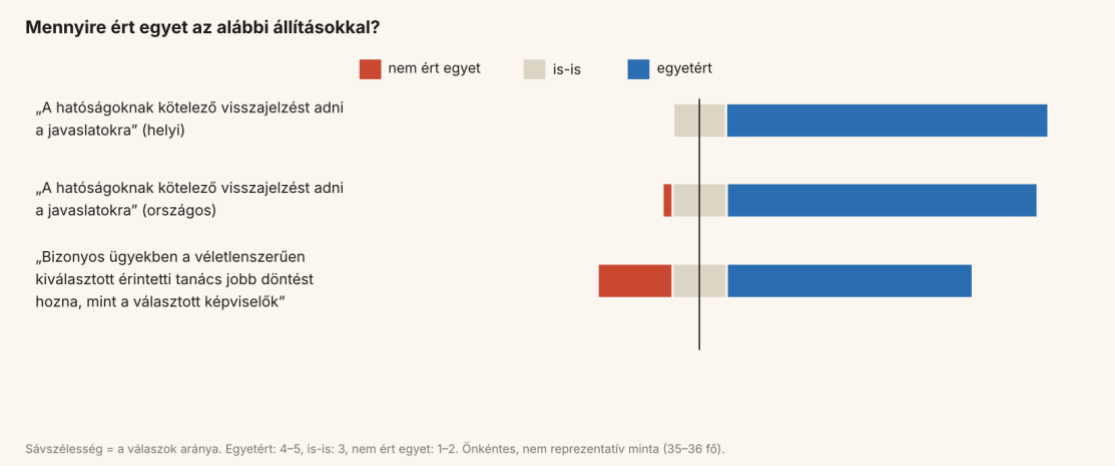

17. ábra – Visszacsatolás és sorsolásos testület

II. rész: ellentmondások és korrelációk

Jelenlét és kimaradás

A kutatásban a konkrét közéleti aktivitás és annak formái összetett képet rajzolnak ki. A válaszadók körében az önkormányzati testületi ülések látogatása ritka; aki viszont elmegy az ilyen eseményekre, az szinte mindig elolvassa a jegyzőkönyveket és ismeri a helyi szabályozás szerepét is, a jelenlét tehát a tájékozott kisebbség sajátja.

18. ábra – Jelenlét és tudás

A közügyekben való jártasság inkább az általános szabályokra, mint a konkrétumokra vonatkozik. Másképpen fogalmazva, a válaszadók a részvétel lehetőségeit ismerik, de a döntések mögötti pénzügyi információkat nem. Öt állítás igazságát nagy többségük meg tudta ítélni, ezzel szemben a település költségvetését több mint felük alig vagy egyáltalán nem ismeri.

Arra a kérdésre, hogy előfordult-e, hogy egy országos döntésről a helyi hatásai révén szereztek tudomást, a válaszolók harmada igennel, harmada nemmel, kicsit kevesebb mint harmada „nem tudom"-mal felelt, vagyis a helyi következmények visszavezetése az országos döntésekre sokaknak nehéz. Akik példát tudtak mondani, azok szinte kizárólag az építéshez és a beépítéshez kapcsolódó ügyeket említettek (a Balatonpart beépítése, településterv, építési és átminősítési rendeletek), mellettük szerepelt a helyi adóelvonás, a polgármester és a jegyző felelősségi köre, az oktatás és a helyi védett épületek listája.

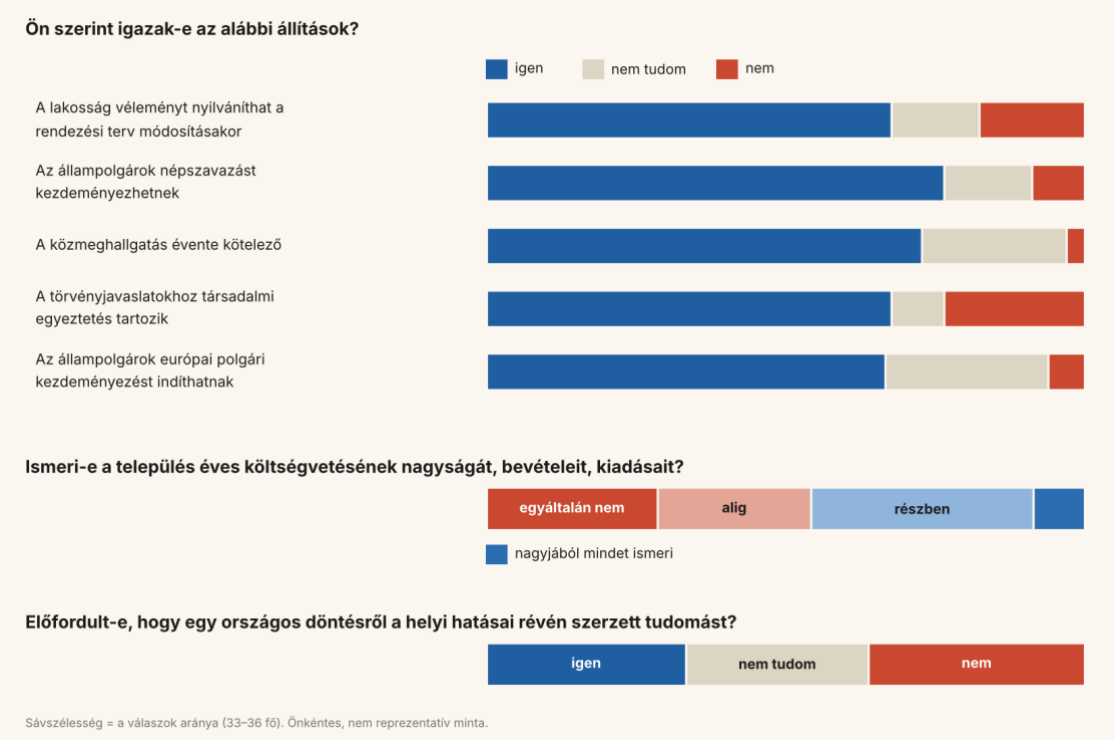

19. ábra – Szabályok és költségvetés ismerete

Arra a kérdésre, hogy melyik döntésből érezték magukat kihagyva, a válaszok szétszóródnak: „minden" döntés, a helyi lakosok kimaradása, a környezet, az infrastruktúra, a vízpart, az oktatás, a közterek helyzete között. Nincs egyetlen domináns téma ezekben a narratívákban, ezt mutatja a szófelhő.

20. ábra – Kimaradás érzete

Törésvonalak

A válaszolók felének már sérült vagy ment tönkre egy valamilyen emberi kapcsolata közéleti vita miatt. A megromlott kapcsolatokról szóló nyitott válaszok főként politikai és világnézeti különbségről szólnak, a legtöbb ilyen sértettség pártpolitikai, külpolitikai vagy a korrupcióval kapcsolatos nézeteltérésből ered. A másik két gyakori szál a barátság és a család: megszakadt barátság és rokoni kapcsolat, a családtagok eltérő politikai nézete miatt. Egy-egy válaszban szerepel a személyes érdek (a barát pénzt hozó ügybe akarta bevonni, a válaszoló nem ment bele), és a polgármesterrel való „teljesen lehetetlen" kommunikáció. A válaszok többségében a szakítás kezdeményezője maga a válaszoló: „nem keresem a kapcsolatot", „ezt senkinek nem tolerálom", „nem beszélünk azóta". A narratívákban két érvelési minta ismétlődik: az erkölcsi határ („nehezen bocsátok meg annak, aki rosszat tesz a közösségnek") és az a megélés, hogy a másik fél elfogult és érvelés nélkül, „papagájmódra" ismétli, amit a saját politikai

©Mihalik Judit www.mihalikjudit.net

táborában hall. A válaszok kisebb része szándékosan semlegesnek mutatkozik: „emiatt nem veszünk össze“, „a hétköznapi élet fontosabb“.

A különböző csoportok (régi helyiek és újabban érkezettek, idősek és fiatalok) közti párbeszédet átlagosan közepesre értékelik, de a közelmúltban beköltözők ezt sokkal jobbnak látják, míg a 15 évnél régebben kötődők lényegesen rosszabbnak. Ahogyan már említettük, a Balaton-felvidék településein egyébként ez az egyik legjellemzőbb törésvonal, a generációk óta itt élő lakosok és a városból érkezett beköltözők („együttmentek”) között.

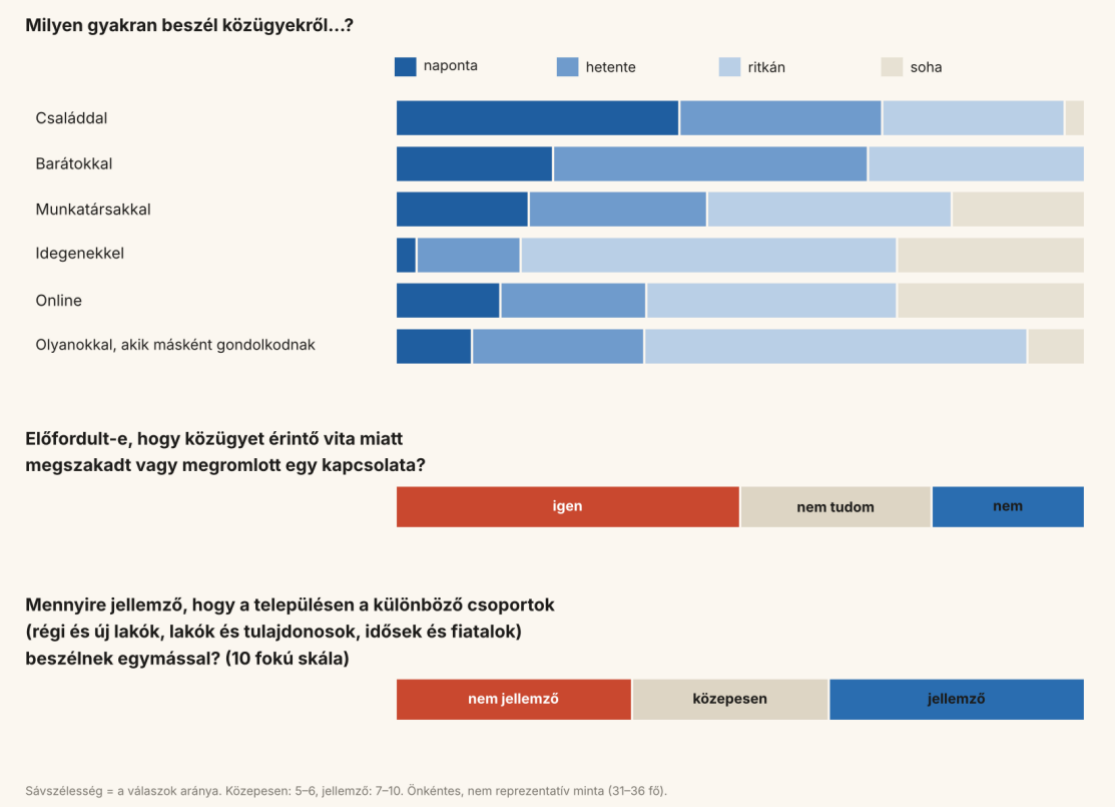

21. ábra – Beszélgetés és kapcsolatok

Ehhez kapcsolódik, hogy a válaszadók valamivel több mint a fele szerint az országos döntések határozzák meg a helyi ügyeket. Különösen érdekes, hogy saját befolyásuk lehetőségét az állandó lakosok értékelik a legalacsonyabbra: azaz, a leginkább érintettek érzik magukat a legkevésbé hatékonynak.

©Mihalik Judit www.mihalikjudit.net

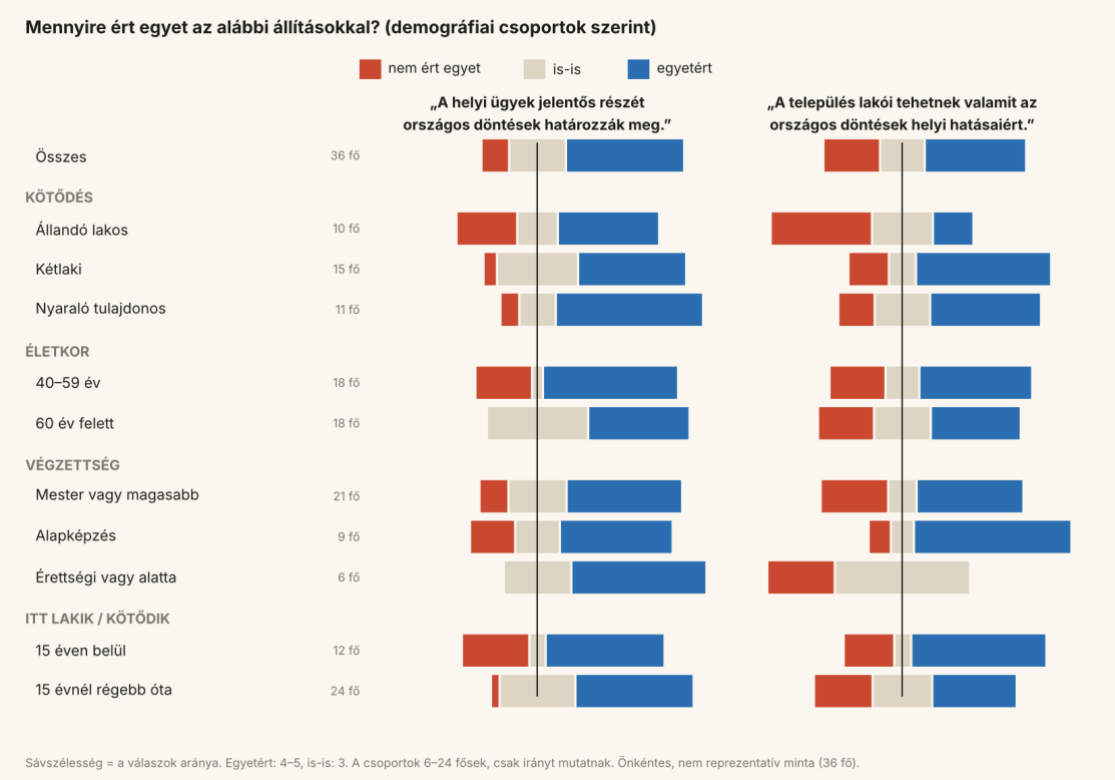

22. ábra – Országos döntések helyi hatása

Részvételi formák

A válaszadók kétharmada egyetért azzal, hogy bizonyos ügyekben az érintettek véletlenszerűen kiválasztott tanácsa jobb döntést hozna, mint a jelenlegi helyi önkormányzati rendszerben megválasztott képviselők. Ez egybevág az I. rész eredményével, azaz, hogy a választott képviselőkben bíznak a legkevésbé.

A válaszadók nagy többsége ugyanakkor a lehetséges részvételi formák közül az online szavazás és a kérdőívezés lehetőségét választaná, azaz a kis erőfeszítést és kontrollt igénylő, ellenőrizhető formákat.

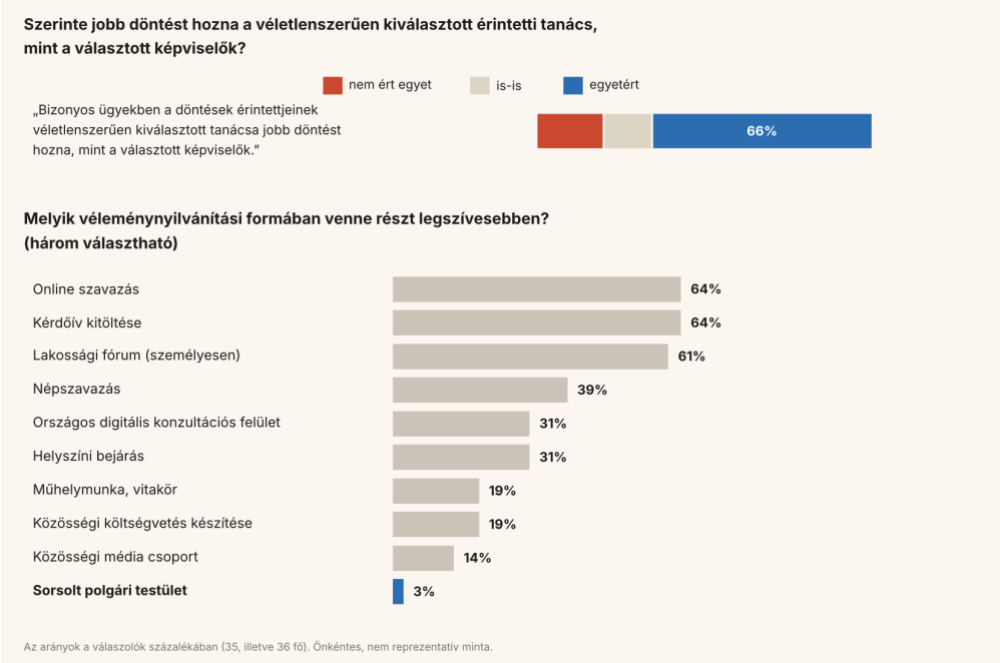

23. ábra – Sorsolt tanács: egyetértés és részvételi forma

©Mihalik Judit www.mihalikjudit.net

Milyen a jó közös döntés, és kell-e teljes bevonás a részvételi folyamatokba?

A kérdéssor végén két nyitott kérdést tettünk fel. Az így keletkezett reflexiók következetes képet rajzolnak ki a demokráciáról: a jó döntés kontrollált, szakaszolt folyamat, a rossz döntés pedig az, amelyikbe „mindenki" beleszól. A válaszok mentén kibontakozó narratívák azonban több szempontból is értelmezhetőek.

Pszichológiai olvasatban a kapott válaszok a bizonytalanság csökkentéséről szólnak. A jó folyamat leírásai szinte eljárásrendek: sorrend, előzetes tájékoztatás, felkészülési idő, az anyagi érdekeltség kizárása, a végrehajtás ellenőrzése. Aki így ír, az procedurális kiszámíthatóságot és ellenőrizhetőséget kér olyan közegben, ahol a döntéseket nem tapasztalja kiszámíthatónak. Ezt erősíti, hogy a jó folyamatra többen nem is tudnak saját példát hozni („nem találkoztam ilyesmivel"), tehát ők inkább ideált írnak le, mintsem tapasztalatot. A teljes bevonás elutasítása *a harmadik személy hatás* klasszikus formája: a válaszoló önmagát a felkészült, felelős kisebbséghez sorolja, a többieket pedig a manipulálható, érdektelen tömeghez. A „káosz" több válaszban nem jóslat, hanem a jelenre vonatkozó megállapítás („ugyanolyan káosz, mint jelenleg"), ami a tehetetlenség és a cinizmus tanult mintájára utal. A „mindenkire kenni" mondat a felelősségdiffúzió félelmét fejezi ki: kell valaki, akit számon lehet kérni.

A szociológiai olvasatban a válaszadók a részvételt szűrt, szakaszos konzultációként képzelik el. A kezdeményező a testület vagy a civil szervezet, a lakosság véleményezi a javaslatokat, a szakértők a szakmai és törvényességi minőséget biztosítják, a végén szavazás vagy döntés következik. A szakértők és a civil szervezetek közvetítő szerepe a bizalom delegálásáról árulkodik: mint láttuk, a válaszolók a képviselőkben bíznak a legkevésbé, a hozzájuk közel álló civilekben és szakértőkben pedig a legtöbbet, ez pedig a sorsolt tanács iránti rokonszenvvel is egybevág. A „hozzáértés" cenzusként működik (korhatár, műveltség, érettség). Mindazonáltal, a kérdés megfogalmazása miatt („mindenki egyformán") valószínűleg a szűrés nélküli részvételként értelmezték. A válaszok így inkább a szűrés nélküli részvétel ellen szólnak, és nem a részvétel ellen.

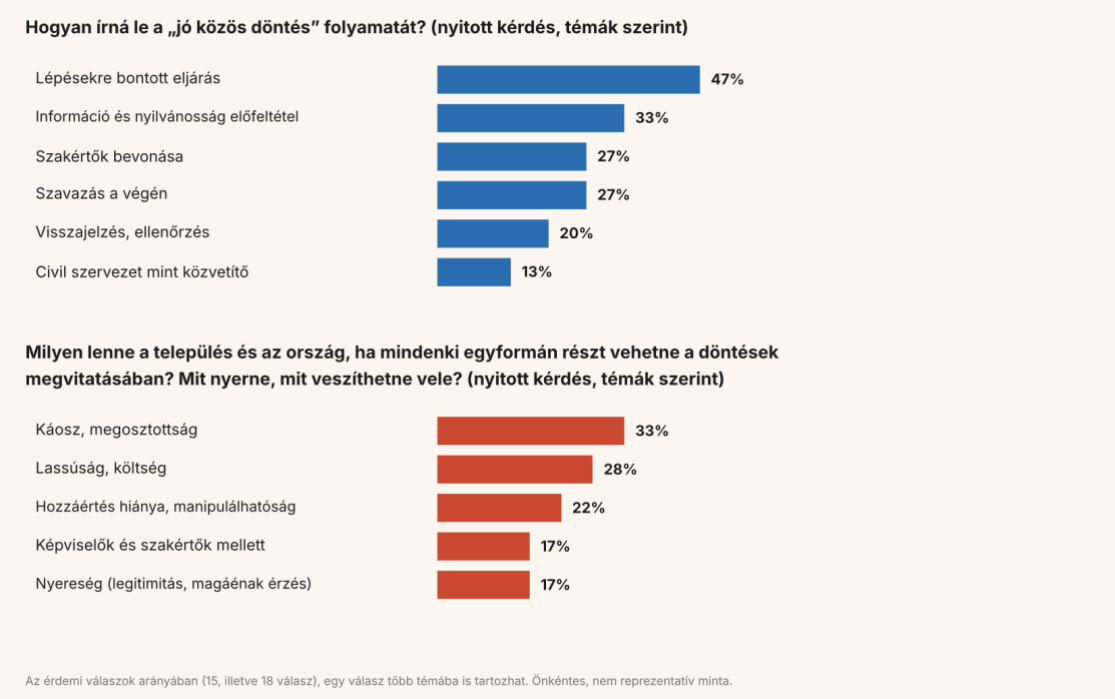

24. ábra – Nyitott kérdések: jó döntés, teljes bevonás

Következtetés

Az itt bemutatott kutatás eredményeiből, annak minden korlátjával együtt, a képviseleti rendszer jelenlegi gyengeségei olvashatók ki. A válaszokból az sejlik fel, hogy egy közéletileg aktív, erőforrásokban gazdag csoport (azok, akiket a válaszadók többségének demográfiája felvázol) sem találja meg a hangja útját a döntésekhez: hatékonyságérzete alacsony, a nyilvánosságban visszafogottan fejezi ki a véleményét, bizalmát pedig a hivatalos politikai rendszeren kívüli közvetítők (civilek, szakértők) felé fordítja. A részvételiséget ugyanakkor ez a csoport is feltételekhez köti, és a „mindenki egyformán" elutasításával a politikai egyenlőség helyett a hozzáértésen alapuló részvételt tartja jogosnak, vagyis a bevonás határait a saját csoportja körül húzza meg.

Ebből az következik, hogy a demokratikus hozzáférés rétegzett: akik leginkább és közvetlenül is érintettek (jelen populációban: a helyi állandó lakosok), azok érzik magukat a legkevésbé hatékonynak, és már elve a mintából is hiányoznak. Csak feltételezés persze, de vélhetően a közügyek befolyásolásában szerzett megerősítő tapasztalataik hiánya is szerepet játszott abban, hogy a kérdőív kitöltésében is kevésbé voltak aktívak.

Továbbá, a fenti gondolatmenetből következik még valami: ha az erőforrásokban gazdag csoport is küzd nehézségekkel abban, hogy hallassa a hangját és véleményének érvényt szerezzen, akkor a kevesebb erőforrással és kompetenciával rendelkezők számára ez az artikuláció még nehezebb lehet.

Mindez felveti a kérdést, hogyan ellensúlyozható ez a hatás.

Azaz, hogyan lehet a jövőben a részvételi eszközöket úgy kialakítani, hogy azok ne csak az önkiválasztásra épüljenek, és ezáltal ne a meglévő egyenlőtlenségeket erősítsék tovább.

A szerző társadalomkutató, kommunikációs szakember. Honlapja: www.mihalikjudit.net

©Mihalik Judit www.mihalikjudit.net